

Миржигєвська Валентина,
студентка б1 групи,
ННІ філології та журналістики.
(науковий керівник – **професор Кучерук О.А.**)

Пізнавальні завдання як засіб оволодіння іменником

Сучасне суспільство ставить за мету виховати особистість, здатну орієнтуватися у потоці різноманітної інформації і вільно висловлювати власну думку. Розвиток комунікативних умінь і навичок у студентів здійснюється на всіх етапах вивчення мови, особливо на заняттях з вивчення морфології. Передбачений програмою комунікативний підхід до вивчення мови спрямований на формування високої культури мовлення студентів, умінь викладати свої думки логічно і послідовно. Таким чином, завдання викладача – навчити студентів свідомо використовувати мовні засоби у процесі мовлення, тобто залучати особистість до мовленнєвої діяльності. **Метою** статті є показати роль пізнавальних завдань у процесі вивчення іменника.

У плануванні заняття є важливим уміння вчителя визначати педагогічну цінність пізнавального завдання, його структуру та рівень складності. Для цього, по-перше, потрібно визначити мету виконання завдання (навчальну, розвивальну, виховну). Навчальна мета впливає з того обсягу знань, оволодіння якими здійснюється під час розв'язку пізнавальних завдань. По-друге, з'ясовуються можливі способи розв'язання завдання, з яких обираються найбільш раціональні, уточнюється метод навчання, форми роботи, які визначають ступінь самостійності студентів у процесі виконання пізнавального завдання. По-третє, ступінь складності завдання співвідноситься з рівнем розвитку пізнавальної самостійності студентів [6, с.22].

Пізнавальні завдання Л. В. Скуратівський визначає як вид навчальних завдань, що потребують від учнів (студентів) пошуку нових знань і способів дій. Ці завдання є засобом організації пошукової діяльності навчання і контролю за її процесом [6, с.11].

Створення пізнавальних завдань з використанням самостійних частин мови передбачає вироблення таких мовленнєво-комунікативних умінь, як уміння формувати задум майбутнього твору, використовувати зібраний матеріал, планувати висловлювання, вміння користуватися різними типами і стилями мовлення відповідно до задуму, добирати мовні засоби з урахуванням усіх компонентів мовленнєвої ситуації. Оволодіння цими вміннями допомагає студентам правильно будувати власні висловлювання на заняттях з рідної мови, під час вивчення інших предметів навчального курсу, вільно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях.

На основі знань студентів про іменник, які вони отримали в основній школі, засвоєння іменника як частини мови у вищій школі здійснюється на основі повтору вивченого матеріалу раніше, що втілюється у трьох аспектах: значення та функція іменника; словозміна; особливості словотворення. Урахування цих аспектів забезпечує морфологічну грамотність, що є важливою складовою комунікативно-діяльнісного підходу.

Значну роль у формуванні мовленнєвої компетентності відіграє уміння визначати й правильно використовувати категорію роду. Певну складність для студентів становить визначення роду незмінюваних іменників [1, с. 61].

З метою з'ясувати роль пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення самостійних частин мови у ВНЗ I-II ст. проведено експериментальне дослідження. У дослідному навчанні (констатувальний та формувальний етапи) взяли участь студенти експериментальної (яка працювала за запропонованою навчальною програмою) та контрольної (що вчилася у звичному режимі) груп. Студенти експериментальної групи працювали за запропонованими завданнями, а контрольної – за звичною програмою. Формувальний експеримент мав з'ясувати, наскільки доцільним буде впровадження нової системи завдань. Ця група студентів отримала завдання, що мали пізнавальний характер. Наводимо приклади завдань.

Завдання 1. *Провідмініайте іменники. У яких відмінках можливі паралельні варіанти закінчень? Поясніть, чому.*

Саджати ліс, замести двір, скосити лан, полагодити комбайн, знайти токаря, упізнати космонавта, відвідати товариша, написати лист, порізати пальця, взяти олівець.

Завдання 2. Поясніть, чим різняться власні і загальні назви (іменники), пригадавши ролі, в яких виступає слово у мовленні (називна, узагальнювальна, зображувальна). Як служать людям власні назви? Що було б, якби їх не було в мові?

Завдання 3. Прочитайте і визначте, в ролі яких членів речення може виступати іменник. Яке місце в будові словосполучення може він займати?

Людина людині – друг, товариш і брат.

Дружба та братство дорожче багатства.

Завдання 4. Визначте іменники спільного та середнього роду та вкажіть їх стилістичну функцію. Поясніть, як ви розрізняєте спільний рід від середнього.

1. Піти лишень подивиться До царя в палати, Що там робиться, — приходжу: Старшина пузата, Стоїть рядом: сопе, хропе, Та понадувалось, Як індики, і на двері Косо поглядало (Т. Шевченко). 2. Я її годую, я зодягаю, я її на світі держу, а воно, ледащо, мені робити не хоче! (Марко Вовчок). 3. Тяжко мені сиротою На сім світі жити: Свої люде — як чужії, Ні з ким говорити (Т. Шевченко). 4. Дяка-запорожця вже в школі не було, прислано з города другого, Бугорського, молодого, більш ученого, але лютого, гірше звіра, і п'янюгу такого, якого, казали, світ не бачив (С. Васильченко).

Завдання 5. Складіть з кожним з поданих слів два речення так, щоб в одному реченні слово виступало загальною назвою, а в другому – власною.

Сонце, батьківщина, земля, орел, правда, світанок, дружба.

Отже, покращити якість знань студентів про самотійні частини мови можна шляхом оригінального викладу навчального матеріалу, добору ефективних методів і прийомів навчання, а також шляхом використання цікавих завдань.

Як свідчать результати дослідного навчання, у студентів експериментальної групи рівень знань вищий, ніж у студентів контрольної групи. Зокрема, рівень знань з вивчення самотійних частин мови експериментальної групи на 3,1%

вище, ніж у студентів контрольної групи. Тому важливо впроваджувати у практику навчання пізнавальні завдання.

Використана література:

1. Біляєв О. М. Проблемні ситуації і пізнавальні завдання на уроках мови / О. М. Біляєв // УМЛШ. – 1974. - №4. – С. 58-65.
2. Біляєв О. М. Сучасний урок української мови / О. М. Біляєв. – К.: Рад. школа, 1981. — 176 с.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови / В. О. Горпинич. – К., 2004. – 335 с.
4. Гримашевич Г. І. Сучасна українська літературна мова. Іменна морфологія: Курс лекцій. – 2-ге вид., випр., доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 112 с.
5. Караман С. Методика навчання української мови в гімназіях: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / С. Караман. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с.
6. Скуратівський Л. В. Пізнавальні завдання з української мови: Посібник для вчителя / Л. В. Скуратівський. – К.: Рад. школа, 1987. – 144 с.